

Aktuální informace

Ústavu zdravotnických informací a statistiky
České republiky

Praha 25.3.2005

5

Tuberkulóza v Evropě v roce 2002 na základě výsledků Surveillance of Tuberculosis in Europe - EuroTB / Surveillance of Tuberculosis in Europe - draft report on tuberculosis cases notified in 2002 - Euro TB

Souhrn

Euro TB zveřejnilo výsledky šetření o tuberkulózním onemocnění v Evropě v roce 2002 a také tabulky vývoje tohoto onemocnění v letech 1995 - 2002. V 52 zemích WHO Evropského regionu bylo hlášeno 404 628 TBC případů v roce 2002 a tvořily 9,9 % všech případů hlášených do WHO. Roční zpráva věnuje pozornost také monitoringu TBC onemocnění ve věznicích a mezi HIV pozitivními. Snaží se podchytit výsledky antituberkulotické léčby a stav rezistentnosti vůči antituberkulotikům. Celou zprávu Surveillance of Tuberculosis in Europe - EuroTB je možné najít v originálu na adrese www.eurotb.org.

Summary

Euro TB presented results of surveillance of tuberculosis in Europe in 2002 and also tables with trends of notified cases and rates in 1995 - 2002. In 52 countries of the WHO European Region were notified 404 628 cases in 2002 representing 9,9 of notifications made to WHO worldwide. Annual Report includes likewise information about results of anti tuberculosis treatment and anti tuberculosis drug resistances. All Surveillance of Tuberculosis in Europe - EuroTB is on www.eurotb.org.

„Surveillance of tuberculosis in Europe“ je každoroční zpráva o epidemiologické situaci TBC onemocnění připravovaná institutem Euro TB. Podle tohoto zdroje bylo v 52 zemích WHO*) Evropského regionu v roce 2002 na základě posledních dostupných dat **hlášeno 404 628 onemocnění** tuberkulózu, tj. **46,2 případu na 100 tis.** obyvatel. Data z šetření Euro TB poskytují kontrastní obraz velmi odlišného vývoje míry hlášenosti mezi třemi skupinami zemí WHO Evropského regionu: EU a Západ, Střed a Východ. Velký rozdíl ve vývoji nemocnosti přetrvává zejména mezi zeměmi Západu a Východu.

Euro TB je evropská dozorovací síť založená v roce 1996 a řízená Institutem de Vaile Sanitaire, France ve spolupráci s nizozemskou KNCV Tuberculosis Foundation, finančně podporovaná Evropskou komisí. Euro TB usiluje o zlepšení kontroly nad TBC onemocněním ve WHO Evropském regionu prostřednictvím poskytování validních a srovnatelných informací o epidemiologické situaci. Euro TB pracuje na principu dobrovolné účasti a spolupráce národních koordinátorů z 52 zemí WHO Evropského regionu. Země jednotlivých oblastí regionu mají různá specifika a výrazně diferencovanou míru TBC nemocnosti, proto jsou rozděleny do tří již zmíněných skupin.

*) World Health Organization/Světová zdravotnická organizace

EU a Západ (EU & West)

Tuto skupinu tvoří 32 státy Evropské unie včetně těch, o něž byla v roce 2004 EU nově rozšířena, plus tzv. Západ/West (Andora, Island, Izrael, Monako, Norsko, San Marino a Švýcarsko). Ve skupině zemí EU a Západ bylo hlášeno celkem **66 877 onemocnění TBC**, tzn. že celková míra hlášenosti činila **14,4 případu na 100 tis. obyvatel**. TBC dýchacího ústrojí představovala 78 % všech případů a byla častěji kultivačně potvrzena (54 %) než jiná TBC (29 %). Nižší míra hlášenosti než 10 případů na 100 tis. obyvatel byla v 17 zemích, naopak vyšší než 20 byla ve třech pobaltských státech (Litva 82, Lotyšsko 80, Estonsko 53), dále v Portugalsku (46), Maďarsku (30) a Polsku (27). Míra hlášenosti v roce 2002 byla vyšší v 10 nově připojených státech (28,9 případu na 100 tis. obyvatel) ve srovnání se státy původní patnáctky (11,5), celkově došlo po vytvoření této skupiny k 25 % zvýšení míry hlášenosti onemocnění. Ale v porovnání s rokem 1995 byla míra hlášenosti v těchto zemích o 22 % nižší. Průměrný roční počet hlášených případů klesal v letech 1998 - 2002 ve všech zemích s výjimkou Belgie, Norska, Nizozemska a Spojeného království. Průměrný roční pokles činil 4 % a byl vyšší než např. mezi roky 1995 - 1998 (2,8 %) nebo i 1990 - 1995 (0,1 %). Pokles počtu hlášených případů byl vyvolán hlavně úbytkem nebo stabilizací onemocnění ve věkové kategorii 0 - 14 let a 15 - 44 let. V kategorii tuzemců bylo zaznamenáno dokonce 7 % snížení na rozdíl od kategorie cizozemců, kde došlo k poklesu míry hlášenosti jen o 0,6 %. Nejvyšší četnost onemocnění mezi tuzemci se vyskytovala ve věkové kategorii nad 64 let, zatímco mezi cizozemci v kategorii 25 - 34 let. Výše uvedená data upozorňují, že je třeba zaměřit pozornost především na rizikové skupiny populace. Do (skupiny) zemí EU & Západ patří také **ČR** a mírou hlášenosti 11,7 případu na 100 tis. obyvatel je pod průměrem skupiny (14,4); nemocnost má od roku 1987 v ČR stále klesající trend. V rámci skupiny patříme k zemím se středně silnou zátěží. Lepší situace než u nás je ve 12 zemích např. v Německu, Francii, Itálii, Nizozemsku, naopak horší také ve 12 zemích např. na Slovensku, v Polsku, Rakousku, Maďarsku, Španělsku, Portugalsku, Spojeném království. Data za ČR předává do Euro TB databáze ÚZIS ČR ve spolupráci s Národní jednotkou dohledu nad TBC.

Střed (Centre)

V nejmenší skupině WHO Evropského regionu, v osmi zemích Středu (Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Chorvatsko, Makedonie, Rumunsko, Srbsko, Turecko) bylo v roce 2002 hlášeno **64 902 TBC onemocnění**, z toho 53 % z Rumunska a 29 % z Turecka. Míra hlášenosti činila **53,7 případu na 100 tis. obyvatel**, přičemž méně než 30 případů na 100 tis. obyvatel zaznamenala Albánie, Srbsko a Černá Hora, Turecko, naopak 153 onemocnění na 100 tis. obyvatel hlásilo Rumunsko. V letech 1998 - 2002 v průměru míra hlášenosti klesla o 3 - 9 % v pěti zemích, stabilizovaná byla v Srbsku a Černé Hoře a naopak rostla v Makedonii (o 4 %) a v Rumunsku (o 8 %). Epidemiologická situace je vážná v Rumunsku, protože vysoká míra hlášenosti přetrvává ve všech věkových kategoriích, a tím je Rumunsko výjimkou mezi zeměmi Středu. Tuberkulóza dýchacího ústrojí v zemích Středu představovala 88 % všech TBC onemocnění. Dostupná data z WHO Evropského regionu Střed ukazují na vysokou TBC nemocnost v Rumunsku a na potřebu zdokonalení sběru dat v Bulharsku a Turecku.

Východ (East)

Do WHO Evropského regionu Východ patří 12 států (Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Kazachstán, Kirgizstán, Republika Moldávie, Ruská federace, Tádžikistán, Turkmenistán, Ukrajina, Uzbekistán), v roce 2002 registrovaly **272 849 TBC onemocnění**,

tj. **97,1 případu na 100 tis.** obyvatel. Polovina případů (49%) byla hlášena z Ruské federace, která se stala 5. zemí na světě s absolutně nejvyšším počtem případů onemocnění, i když počet onemocnění vztažený k velikosti populace a vyjádřený mírou hlášenosti (93,6 onemocnění na 100 tis. obyvatel v roce 2002) není tak vysoký. Vyšší míru hlášenosti než 100 případů na 100 tis. obyvatel vykázal Kazachstán (213), Kirgizstán (134), Gruzie (123) a Uzbekistán (105). Mezi roky 1998 - 2002 míra hlášenosti za celý region vzrostla o 20 % a ve vztahu k roku 1995 dokonce o 70 %, jedinou výjimkou bylo Bělorusko, kde došlo v tomto časovém úseku k poklesu výskytu TBC. Onemocnění dýchacího ústrojí představovalo ve skupině zemí Východ 88 % všech případů TBC v roce 2002. Informace získané prostřednictvím Euro TB výrazně podtrhují význam zesílené národní a mezinárodní kontroly a monitoringu v tomto regionu jako důležitých faktorů v boji s onemocněním tuberkulózou.

Poslední šetření Euro TB 2002 je jiné a nové především v tom, že změnilo členění a zařazení států do skupin, bylo zohledněno rozšíření EU o 10 nových členů v roce 2004 a to bylo zpětně promítnuto do výsledků šetření předchozích let. Ve WHO Evropském regionu přetrvává velký rozdíl v nemocnosti mezi jednotlivými skupinami zemí a někdy i mezi státy v rámci skupiny. Velmi nízkou mírou hlášenosti mají dlouhodobě severské státy Island, Švédsko, Norsko, Finsko, naopak dlouhodobě nejvyšší Kazachstán a Rumunsko. Státy s nízkou mírou hlášenosti ji v posledních letech stále ještě mírně snižují nebo udržují zhruba na stejné úrovni, ve státech s vysokou mírou hlášenosti tato stále roste. Vzestup počtu onemocnění je dán nejen neuspokojivou epidemiologickou situací, ale i zlepšující se sledovaností TBC nákazy.

Tuberkulóza v roce 2002 ve WHO Evropském regionu tvořila 9,9 % všech případů hlášených do WHO. Nejvyšší podíl na nemocnosti v evropském regionu měly země Východu (67 %) s mírou hlášenosti 97,1 případu na 100 tis. obyvatel, dále země EU a Západu (17 %) s mírou hlášenosti 14,4 a země Středu (16 %), kde míra hlášenosti dosáhla hodnoty 53,7 onemocnění. Z hlediska vývoje počet nemocných v letech 1998 - 2002 klesal v zemích EU a Západu, a to zejména mezi tuzemci, udržoval se zhruba na stejné úrovni mezi cizozemci, mírně rostl ve skupině osob, u nichž geografický původ není znám. V zemích Středu se nemocnost udržovala zhruba na stejné úrovni, ale výrazně rostla v zemích Východu. Také věková struktura nemocných se lišila podle skupin zemí: v oblasti EU a Západ byla nejvyšší v kategorii nad 64 let, stejně tak i v oblasti Střed, naproti tomu v oblasti Východ byla nemocnost nejvyšší ve věkové kategorii 25 - 34 let, u mužů potom ještě v kategorii 45 - 54 let.

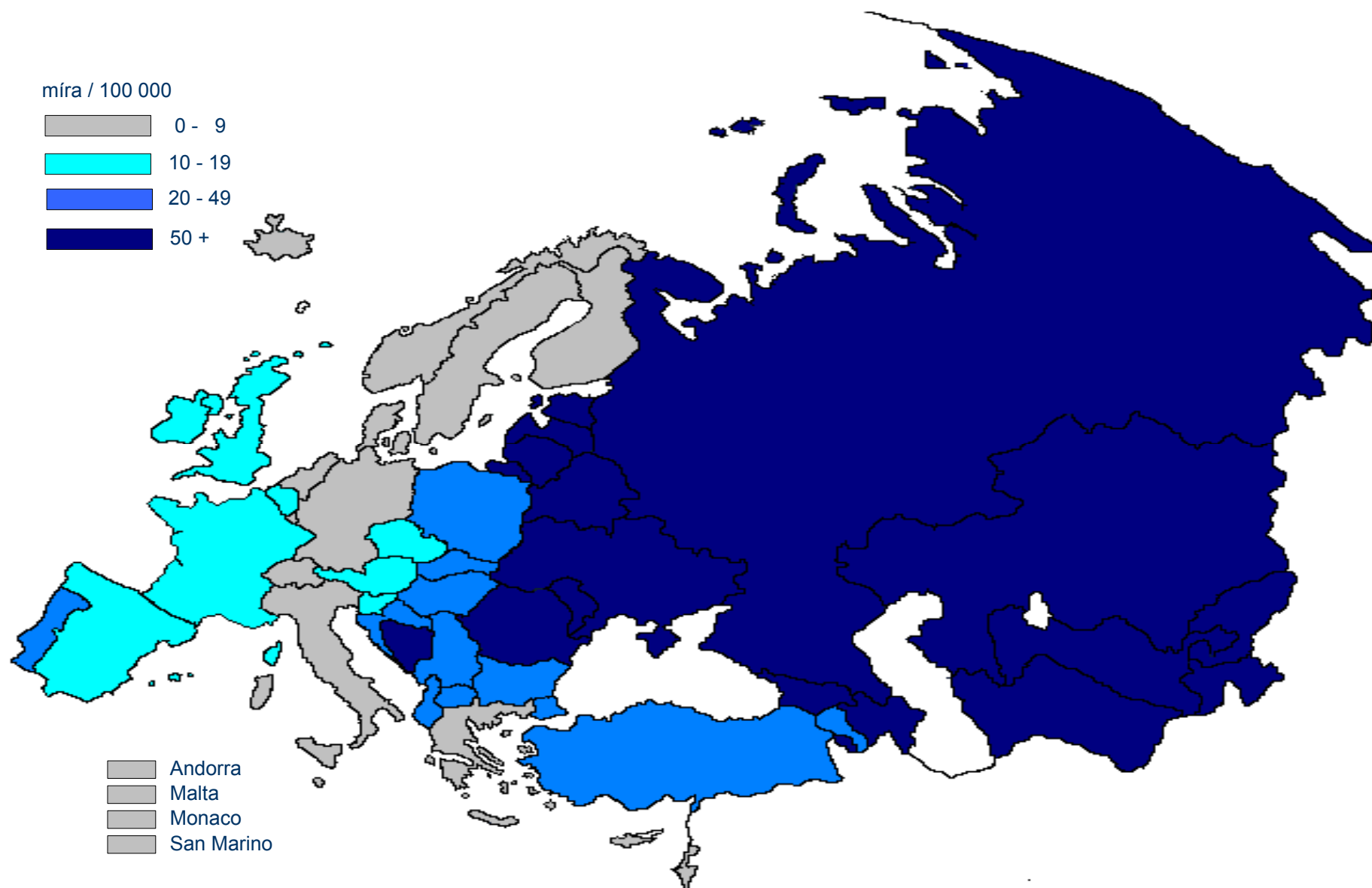
Annual Report věnuje také pozornost monitoringu TBC onemocnění ve věznicích a mezi HIV pozitivními. Snaží se podchytit výsledky antituberkulotické léčby (oucomes) a stav rezistentnosti vůči antituberkulotikům. Celou zprávu Surveillance of Tuberculosis in Europe - EuroTB je možné najít na adrese www.eurotb.org.

V závěru Zprávy je zdůrazněna nutnost věnovat prvořadou pozornost zemím s vysokým výskytem TBC onemocnění zejména zemím bývalého Sovětského svazu, kde je velké epidemiologické riziko skryto v narůstajícím počtu nemocných v mladém věku. Do těchto států bude třeba nasměrovat finanční prostředky na vybudování komplexního a účinného kontrolního systému.

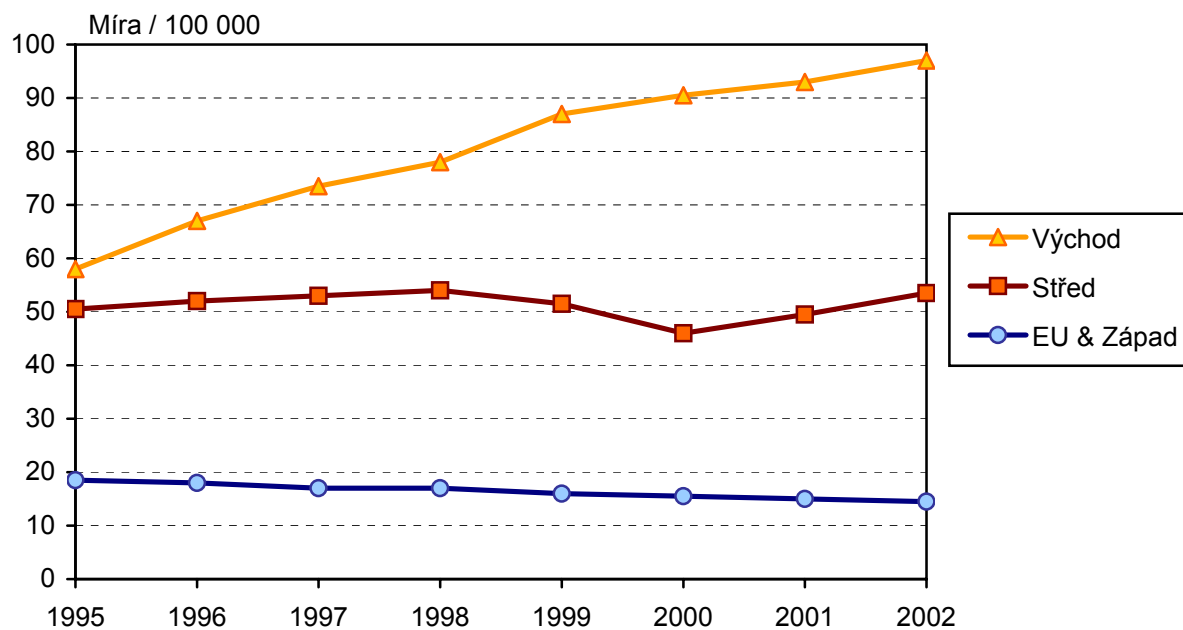
Zdroj: Surveillance of Tuberculosis in Europe/Euro TB

Vypracovala: Ing. Alena Ondračková

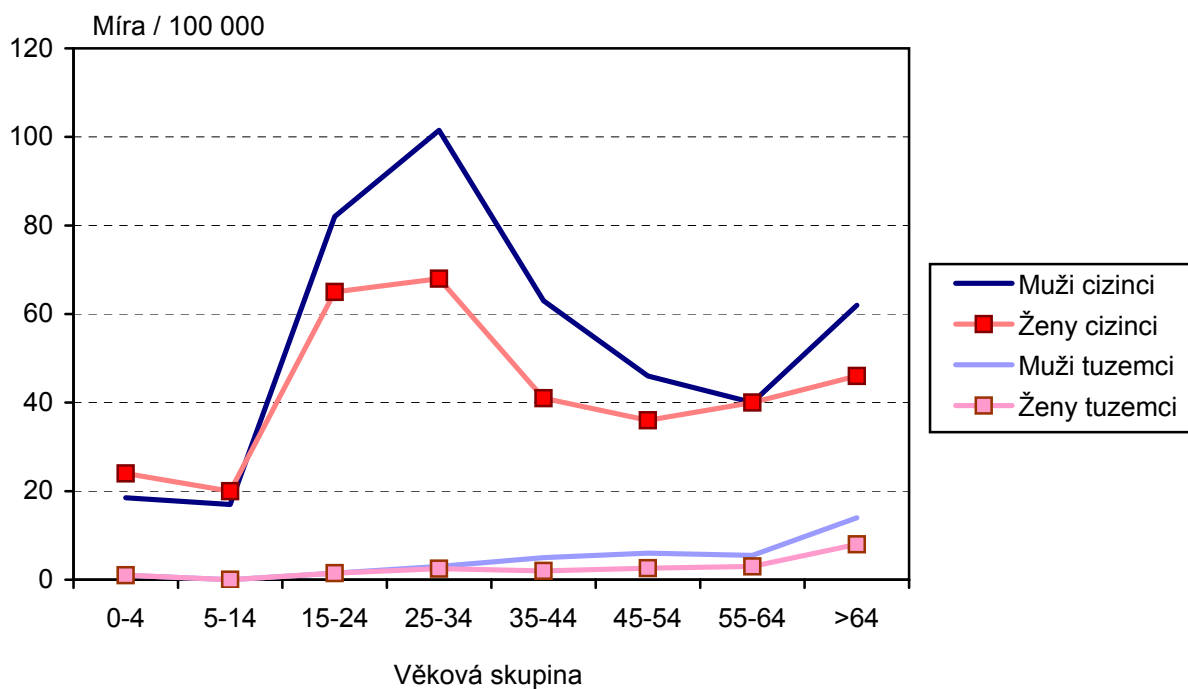
Hlášená TBC onemocnění na 100 tis. obyvatel v zemích WHO Evropského regionu v roce 2002

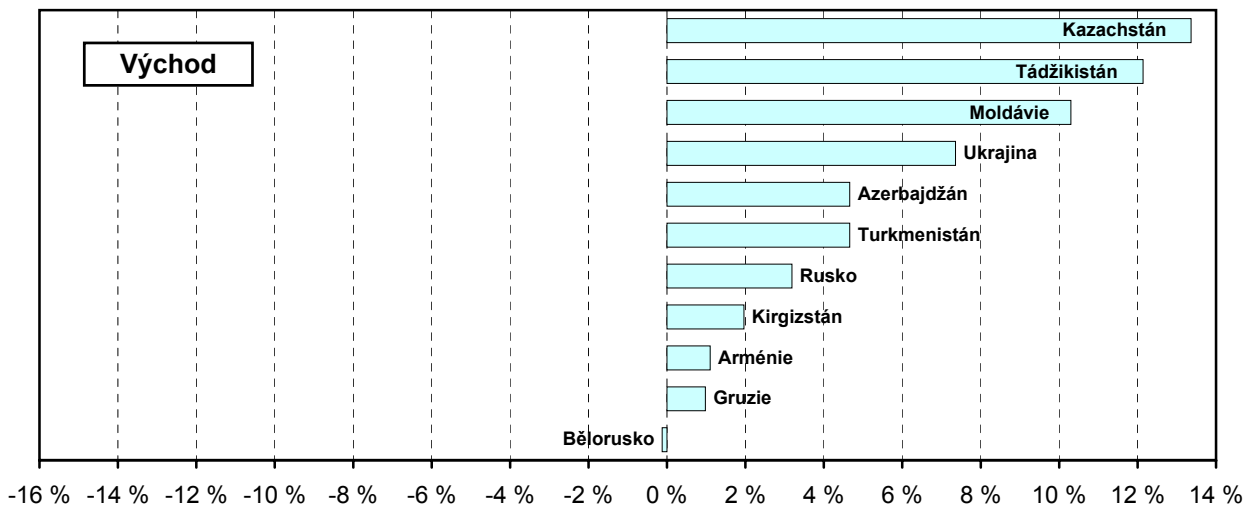
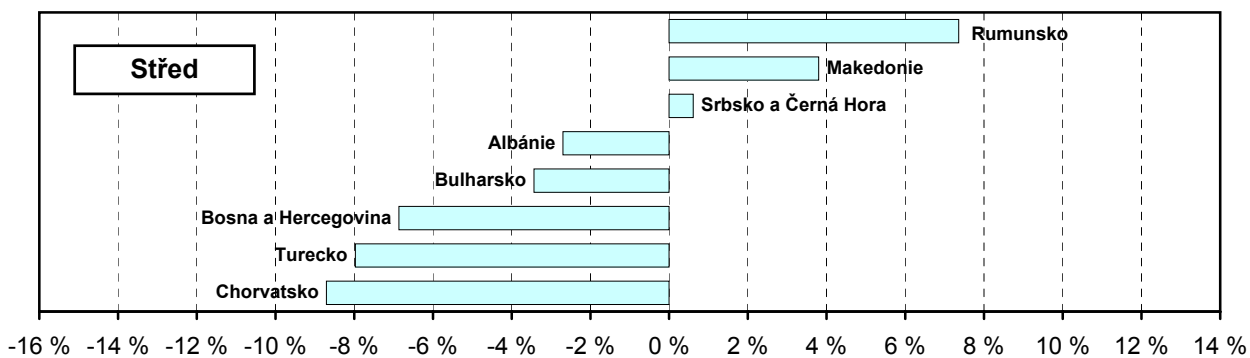
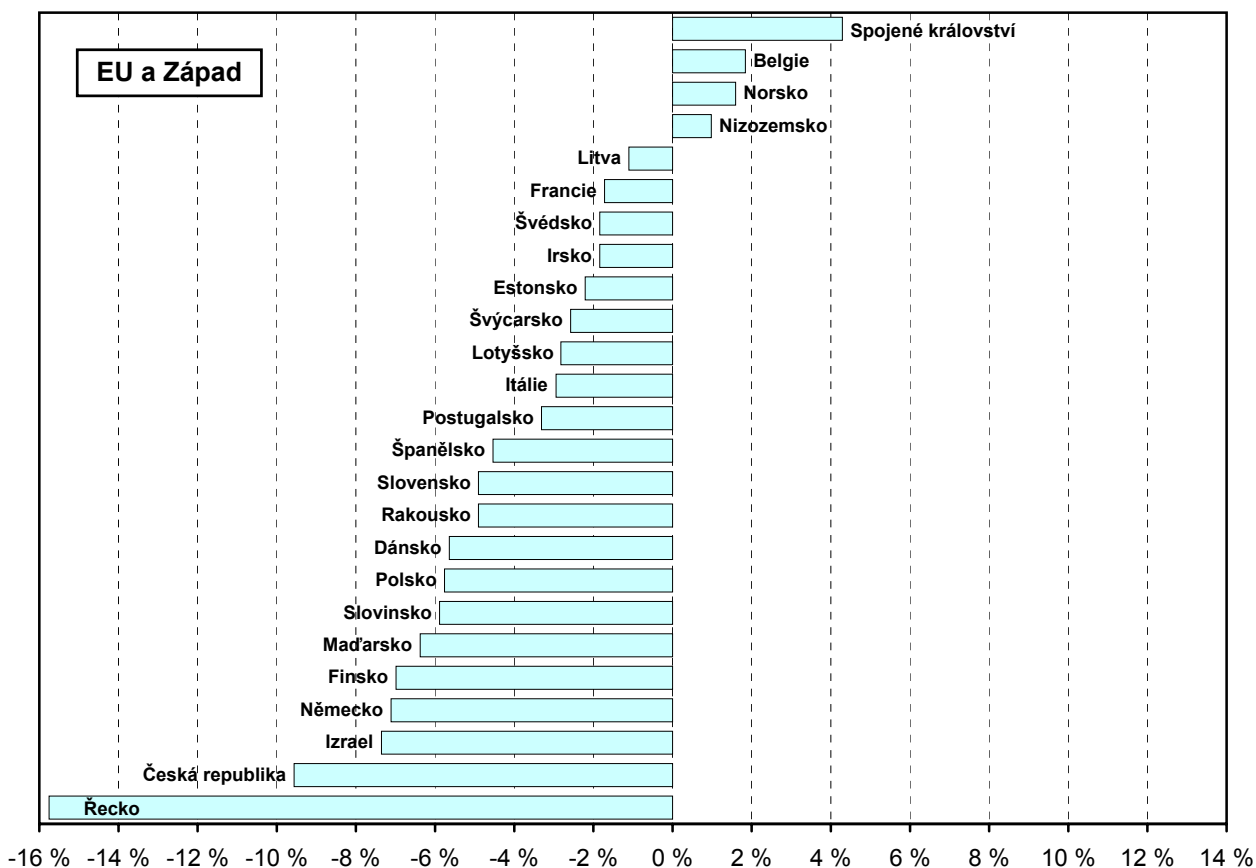
Vývoj TBC nemocnosti v zemích WHO Evropského regionu, v letech 1995-2002

TBC nemocnost podle věku, pohlaví a geografického původu nemocných ve skupině zemí EU a Západ, rok 2002

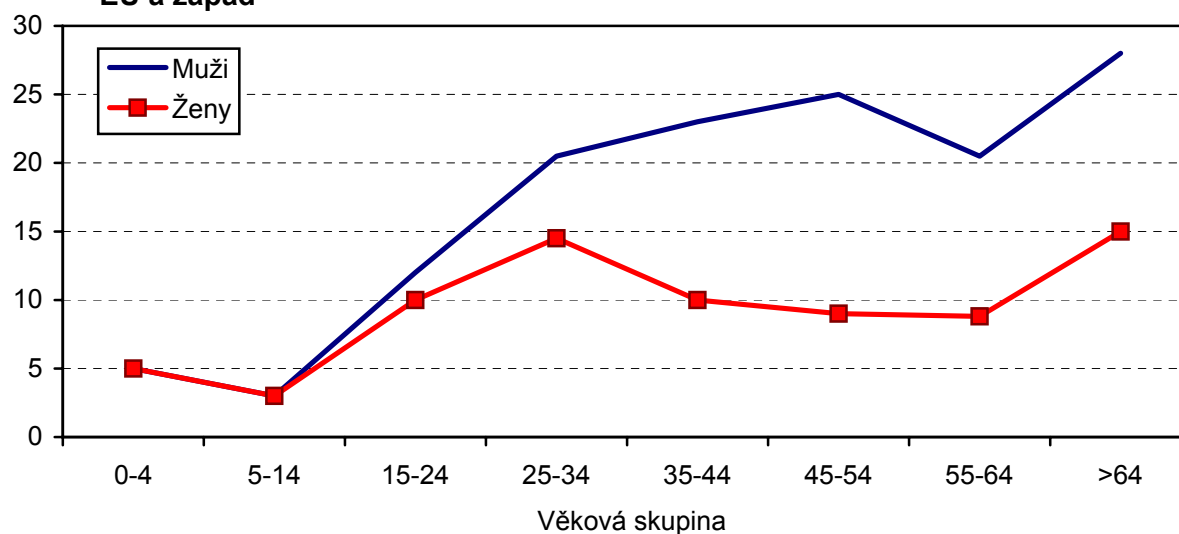

Průměrná roční procentuální změna míry hlášenosti TBC, země WHO Evropského regionu, roky 1998-2002

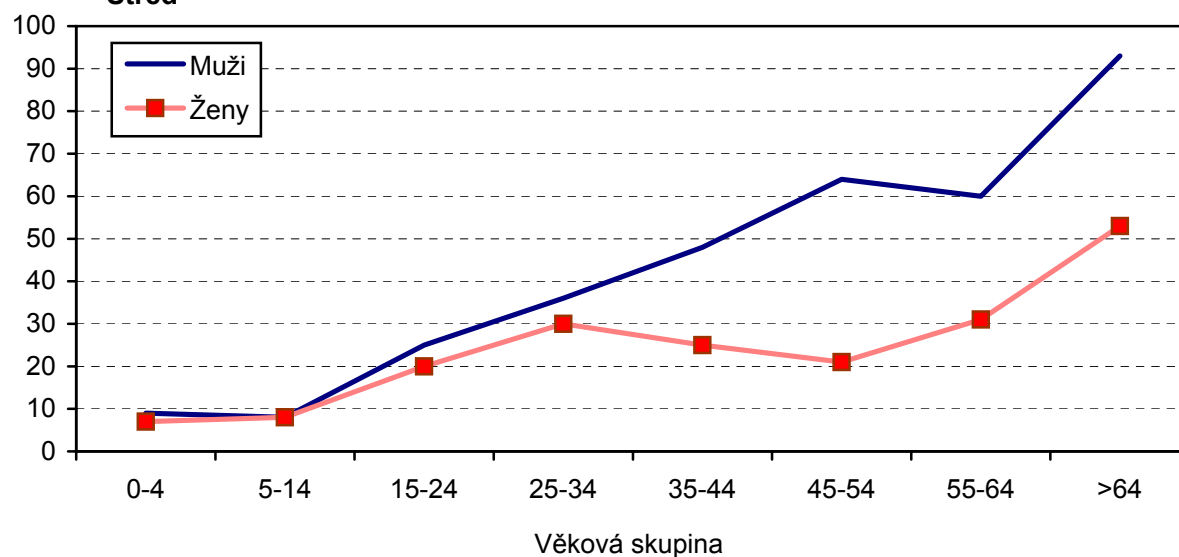

Míry hlášenosti podle věkové kategorie a pohlaví, WHO Evropský region, 2002

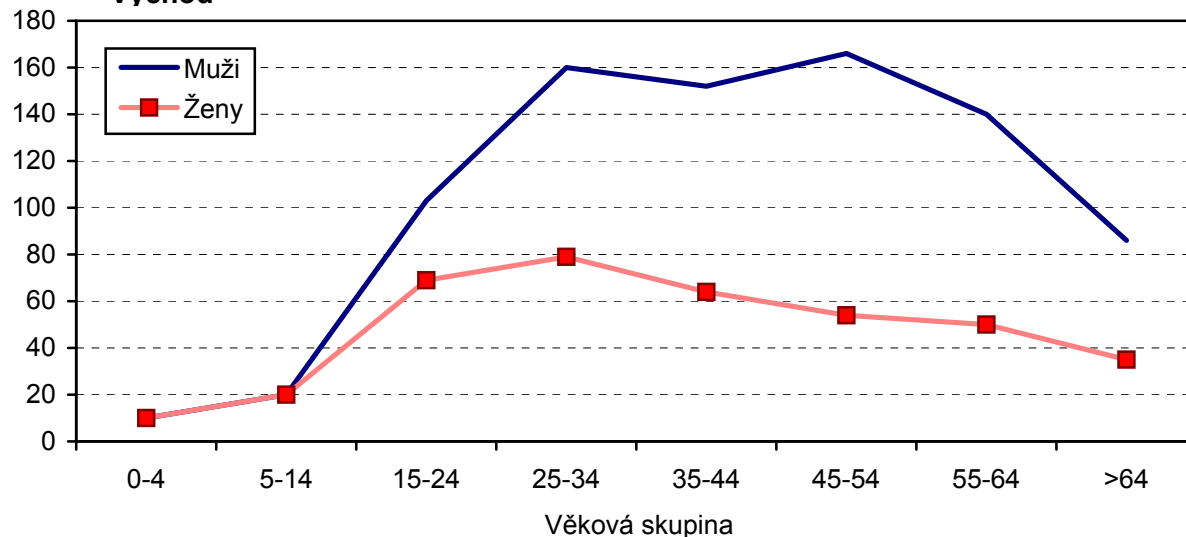
EU a západ

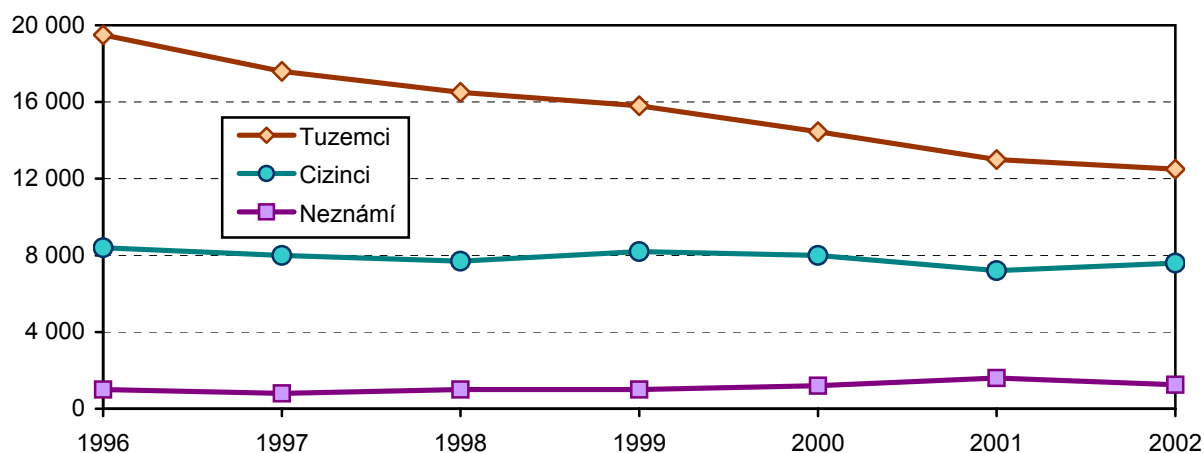
Střed

Východ

TBC onemocnění podle geografického původu nemocného, EU a Zápád *), 1996-2002

*) Rakousko, Belgie, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Německo, Island, Izrael, Monako, Nizozemsko, Norsko, Slovensko, Slovinsko, Švédsko a Švýcarsko

Primární rezistence na isoniazid a primární multirezistence, WHO Evropský region, 2002

